

**Memòria de gestió
del Parc Natural de Penyagolosa
2018**

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

1. Introducció:

1.1 Descripció general del Parc Natural de Penyagolosa

El Parc Natural de Penyagolosa, localitzat entre els termes municipals de Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río, representa una fita geogràfica de primer orde i un referent cultural molt arrelat en la tradició valenciana. Amb les seues 1.094,45 ha., comprèn el Forest d'Utilitat Pública de Sant Joan de Penyagolosa i el seu pic més elevat (1814 m d'altitud) és considerat el sostre de la Comunitat Valenciana per excel·lència, només superat per l'Alt de les Barraques (Cerro Calderón).

En els últims contraforts del Sistema Ibèric i la Serralada Nord-catalana, el massís de Penyagolosa forma part d'un encreuament d'ambients geològics, biològics, culturals i socials. Aquesta terra de transició entre els pobles d'interior i els pobles pròxims a la costa impregna el caràcter dels seus pobladors, acostumats als rigors del clima.

Penyagolosa és el pic senyera per als valencians i també un referent per a l'excursionisme. Les seues cimes, llomes, turons, sendes i inclús penya-segats han format part de les vides de diverses generacions de muntanyencs.

Aquest espai natural compta amb diferents figures de protecció; va ser declarat Parc Natural l'abril de 2006, es va designar com a Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) el maig de 2000 i va ser proposat pel Govern Valencià com a Lloc d'Interés Comunitari (LIC) el juliol de 2001.

Es tracta d'un Parc amb una riquesa faunística i botànica excepcional, destacant les grans rapinyaires com l'àguila reial i la presència de gat salvatge, cabra salvatge i cabirol. És de destacar la presència del roure valencià, teix i interessants formacions de roure reboll.

L'Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d'una zona de menys de 20 ha, en la qual conviuen espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el lletsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

Hi ha multitud de vestigis dels pobles que van habitar i van passar per Penyagolosa; així en la contornada del Parc es localitzen assentaments ibers, restes de calçades romanes, etc.

Menció a part constituïx l'ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Va ser un antic convent de cenobites i està integrat per un conjunt arquitectònic d'estil neoclàssic del segle XVII, construït sobre unes ruïnes anteriors. Tots els anys se celebren esdeveniments amb centre en el santuari, el més conegut dels quals és l'antiga romeria dels "Pelegrins de les Useres".

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Altres pelegrinatges dels pobles que rodegen el massís són les de Vistabella del Maestrat, Culla, Xodos i Puertomingalvo.

No menys important és el patrimoni construït vinculat al medi rural tradicional, centrat en els “masos” i edificacions relacionades (pallers, eres, corrals, etc.) el conjunt dels quals posseïx un gran valor històric i cultural. Construccions de pedra seca com a murs i casetes formen part del paisatge habitual d'aquest espai natural i dels seus voltants.

1.2. Normativa

Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat Valenciana, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana.

Oferix, amb la figura de protecció denominada Parc Natural, una via jurídica idònia per a mantindre la protecció dels valors mediambientals de l'espai natural. Aquesta llei estableix en l'article 31 la necessitat d'elaborar un pla d'ordenació dels recursos naturals amb anterioritat a la declaració d'un Parc Natural.

Decret 49/2006, de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat, pel qual s'aprova el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Aquest decret constituïx la norma d'ordenació del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'ordenació, la conservació, la regeneració si és el cas, la millora i l'ús sostenible dels recursos naturals i culturals del massís de Penyagolosa.
- L'execució d'una estratègia de desenvolupament sostenible econòmic i social per al massís de Penyagolosa, basada en la conservació i l'ús racional dels recursos naturals i tenint en compte que l'actual paisatge forestal de la zona és, en bona part, el resultat de la intensa gestió forestal desenvolupada durant segles.
- El foment de la col·laboració i el suport mutu entre els organismes de l'Administració Local de la zona i els distints agents socials i econòmics implicats en el Pla. Tot això conforme amb les competències i atribucions de les dites entitats locals i atenent als legítims drets i interessos dels titulars privats dels terrenys, els recursos i les activitats econòmiques.

Extensió: 26.497,7 ha.

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos, Villahermosa del Río, Castillo de Villamalefa i Lluçena.

Decret 50/2006 de 7 d'abril, del Consell de la Generalitat Valenciana de declaració del P.N. de Penyagolosa.

Aquest decret constituïx la norma fundacional del Parc Natural i estableix com a objectius els següents:

- L'objecte i la finalitat de la declaració del Parc Natural de Penyagolosa.
- L'àmbit territorial.
- El règim de protecció i gestió. L'elaboració i tramitació del Pla Rector d'Ús i Gestió del Parc Natural de Penyagolosa.
- La naturalesa i composició de la Junta Rectora del Parc Natural de Penyagolosa.
- Les funcions del director-conservador del Parc Natural.
- El finançament i el règim d'infraccions.

Extensió: 1.094,45 ha

Municipis: Vistabella del Maestrat, Xodos i Villahermosa del Río.

1.3. Figures de protecció

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Parc Natural:

La Generalitat Valenciana, en exercici de les seues competències en matèria de medi ambient, segons l'article 31.10 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, va promulgar la Llei 11/1994, de 27 de desembre, de la Generalitat, d'Espais Naturals Protegits de la Comunitat Valenciana. Dita Llei estableix la figura del Parc Natural com especialment indicada per a la protecció d'espais naturals valuosos de forma compatible amb l'ús sostenible dels recursos naturals en els sectors forestal, ramader, cinegètic, agrícola i de serveis, així com amb l'exercici d'una important funció social en l'estudi, l'ensenyament i el gaudi ordenat dels valors ambientals i culturals.

La figura de Parc Natural, és també especialment adequada per a la gestió d'aquells espais naturals que, com en el cas de Penyagolosa, es caracteritzen per uns valors ambientals i paisatgístics que s'han configurat històricament en estreta interacció amb l'activitat humana del medi rural.

Per l'elevat interès geològic, biològic, històric i paisatgístic d'aquest espai natural, el Consell de la Generalitat per mitjà del Decret 50/2006 de 7 d'abril, va declarar el P.N. de Penyagolosa.

Monument Natural:

El Monument Natural del Camí dels Pelegrins de les Useres discorre durant més d'un quilòmetre dins de la delimitació actual del Parc Natural de Penyagolosa i en aproximadament 13,2 quilòmetres dins de l'àmbit d'aplicació del Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa.

El Camí dels Pelegrins de les Useres és l'itinerari tradicional del pelegrinatge que li dona nom i se celebra tots els anys l'últim divendres del mes d'abril en una ruta d'aproximadament 35 km que acaba en l'Ermitori de Sant Joan de Penyagolosa. Travessa els termes dels municipis de les Useres, Llucena, Xodos i Vistabella del Maestrat. El Monument Natural està constituït per una àrea d'amortiment d'impactes que consistix en una franja contínua de terreny de 50 metres d'amplària a un i a l'altre costat del camí, mesurats a partir de l'eix central d'aquest en projecció horitzontal i perpendicular a dit eix.

El camí discorre entre terrenys de cultiu, llentiscars i coscollars, carrascars i pinedes de pi blanc (*Pinus halepensis*) en les seues parts més baixes, mentre que en les més altes predominen les pinedes de pinassa (*Pinus nigra*) i roig (*Pinus sylvestris*) esguitats per rouredes (*Quercus faginea*).

El Decret 40/2007, de 13 d'abril, del Consell, va declarar El Camí dels Pelegrins de les Useres com a Monument Natural.

Lloc d'Interès Comunitari:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Per mitjà de la Directiva 92/43/CEE denominada “Directiva d’Habitats”, els estats membres es comprometen a preservar els hàbitats d’interès comunitari que, estant reconeguts com a Llocs d’Interès Comunitari (LIC), aquests formen part de la Xarxa Natura 2000. El massís de Penyagolosa va ser proposat com a LIC el 10 de juliol de 2000 amb una superfície de 31.921 ha albergant els municipis de Vistabella del Maestrat, Xodos, Lluçena, Castillo de Villamalefa, Villahermosa del Río, Cortes de Arenoso i Zucaina.

Zona d’Especial Protecció per a les Aus:

Les zones d’Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) són espais que formen part de la Xarxa Natura 2000, designats pels estats membres segons la Directiva 92/43/CEE denominada “d’Habitats” i la Directiva d’Aus Silvestres 79/409/CEE. El massís de Penyagolosa és zona ZEPA des del 9 de maig de 2000. Engloba als municipis de Castillo de Villamalefa, Cortes de Arenoso, Lluçena, Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat, Xodos i Zucaina i comprèn una extensió de 28.309,95 Ha.

Microreserva de Flora:

L’Ordre de 16 de novembre de 1998, de la Conselleria de Medi Ambient, va declarar el Barranc de la Pegunta microreserva vegetal, per a afavorir la conservació d’una zona d’11,4 ha, en la qual conviuen espècies botàniques rares, endèmiques o amenaçades com el lliri de neu (*Galanthus nivalis*), el llellsó de bosc (*Hieracium valentinum*), el grèvol (*Ilex Aquifolium*) i el teix (*Taxus baccata*).

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

1.4. Personal del Parc Natural de Penyagolosa

En l'exercici de l'any 2018 el Parc Natural disposava del següent personal adscrit:

Un Director-conservador responsable de la gestió tècnica de l'espai natural.

El director-conservador va ser nomenat amb efectes del 15 de juny de 2016. Les funcions del director-conservador són:

Adoptar les decisions relatives a la gestió del Parc Natural que no hagen sigut expressament reservades a altres òrgans, incloses totes aquelles que deriven del PORN del Massís de Penyagolosa i aquelles que s'establisquen en el Pla Rector d'Ús i Gestió que es formule per al Parc.

Ostentar la direcció tècnica i la coordinació del personal assignat al Parc Natural, com també de les instal·lacions i equipaments vinculades a la gestió d'aquest.

Elaborar les propostes de pressupostos i de programes de gestió, com també la proposta de memòria anual d'activitats.

Ostentar la representació ordinària del Parc Natural davant dels col·lectius ciutadans i les entitats públiques i privades rellevants, a l'efecte d'assegurar la participació pública en la gestió de l'espai, com també davant de les instàncies tècniques, científiques i de coordinació i cooperació administrativa que corresponguen.

Emitre els informes exigits per la legislació o els instruments d'ordenació del Parc. Així com els informes que els siguen requerits per la conselleria competent en matèria de medi ambient en aquells procediments promoguts per l'administració o particulars que afecten el Parc Natural.

Equip de divulgació i educació ambiental

Està constituït per dos educadors ambientals, que s'encarreguen de les tasques relacionades amb l'ús públic i la divulgació dels valors del Parc natural, així com l'educació ambiental.

Equip de conservació i manteniment:

Integrat per un capatàs i tres peons que s'encarreguen dels treballs de conservació de l'espai natural i el manteniment de les infraestructures.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

1.5. Composició de la Junta Rectora

El conseller competent en matèria de medi ambient, en la seua condició de president nat de la Junta Rectora.

El president de la Junta Rectora, anomenat pel Consell de la Generalitat a proposta del conseller competent en matèria de medi ambient.

El director-conservador del Parc Natural, que actua com a secretari.

Un representant de cada una de les conselleries:

Conselleria d'Habitatge, Obres Públiques i Vertebració del Territori;

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport.

Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Sostenible;

Conselleria de Justícia, Administració Pública, Reformes Democràtiques i Llibertats Públiques;

Conselleria d'Economia Sostenible, Sectors Productius, Comerç i Treball;

Un representant de l'Agència Valenciana de Turisme.

Un representant de la Diputació Provincial de Castelló.

Un representant per cadascun dels Ajuntaments: Villahermosa del Río, Vistabella del Maestrat i Xodos.

Un representant del grup d'acció local Associació Palancia-Mijares, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant del grup d'acció local Associació per al Desenrotllament Integral dels Ports-Maestrat (PORTMADER), designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Fundació Penyagolosa, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de l'Associació de Veïns d'El Carbo, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de la Federació d'Associacions de Veïns de la Comunitat Valenciana, designat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de l'associació Amics del Penyagolosa, triat lliurement per aquesta entitat, pel termini que ella establisca.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Un representant de la Federació d'Esports de Muntanya i Escalada de la Comunitat Valenciana, triat lliurement per la dita entitat, pel termini que ella establisca.

Un representant de les associacions excursionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat lliurement per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant de la Universitat Jaume I, designat per l'esmentada entitat acadèmica.

Dos representants de les associacions conservacionistes que exerceixen activitats en la zona, amb caràcter rotatori biennal, triat per les dites entitats de comú acord entre elles.

Un representant, amb caràcter rotatori biennal, de les societats de caçadors dels municipis del Parc Natural, triat per les dites societats de comú acord entre elles.

Dos representants dels propietaris privats de terrenys en el Parc Natural, amb caràcter rotatori biennal, triat pels mateixos de comú acord entre ells.

Un representant de l'Associació Valenciana d'Agricultors, triat per aquesta entitat.

Un representant de la Unió de Llauradors i Ramaders de la Comunitat Valenciana, designat per aquesta entitat.

Dos representants de les organitzacions sindicals més representatives en l'àmbit de la Comunitat Valenciana, elegits per aquestes entitats.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

2. Objectius:

Dins del marc normatiu i d'ordenació establert en el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del massís de Penyagolosa, l'any 2018 el règim de protecció aplicat al Parc natural i les actuacions dutes a terme en ell han perseguit el compliment dels següents objectius generals:

- Protegir i conservar el patrimoni cultural associat als valors ambientals i paisatgístics, amb especial atenció als elements historicoartístics, arquitectònics i etnològics i, en general, a aquells trets, estructures o béns que resulten del poblament humà en els últims segles.
- Corregir i minimitzar els impactes que l'activitat humana ha pogut ocasionar sobre els recursos naturals, paisatgístics i culturals.
- Promoure mesures directes per a la conservació, regeneració, millora, difusió i valoració dels elements i conjunts d'interés natural i cultural.
- Fomentar i coordinar programes d'actuació en matèria d'ús públic i privat dels recursos naturals i culturals, incloent-hi l'estudi, l'aprofitament sostenible, la investigació, l'ensenyança i el gaudi ordenat d'aquests.
- Potenciar i regular l'ús públic del medi, el qual compta amb una notable tradició en el massís de Penyagolosa, sent objecte d'atenció especial la recreació ordenada en la naturalesa, el senderisme, l'escalada clàssica, l'escalada esportiva, les carreres de muntanya i el turisme rural en les seues diverses modalitats.
- Facilitar i fomentar la participació de municipis, propietaris, usuaris i col·lectius socioeconòmics en la gestió de l'espai protegit i en el disseny d'estratègies d'actuació específiques.
- Promoure la coordinació i la concurrència d'iniciatives entre l'administració autonòmica, les corporacions locals i la iniciativa privada en les matèries relatives a la gestió del Parc.
- Suport a la població i corporacions locals en la seua relació amb l'administració i en el seu funcionament en l'exercici d'activitats no pròpies amb la conservació, però si compatibles amb els projectes d'ordenació.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3. Programa de conservació

Aquest programa té com a objectiu mantindre i/o recuperar l'estat de conservació de les espècies, els seus hàbitats i ecosistemes. Un programa en el qual s'impliquen tant l'equip de gestió, com la brigada de manteniment del parc, recolzats per la brigada de la Xarxa Natura 2000 i assessorats pel Servei de Biodiversitat de la Conselleria de Medi ambient i professors de les diferents universitats de la Comunitat Valenciana.

A més, responent al criteri de preservar no només el patrimoni natural, sinó també l'històric i cultural, es realitzen diferents treballs per a la conservació d'altres elements patrimonials de l'àmbit del parc, com fonts, construccions de pedra seca, construccions tradicionals, etc.

3.1. Conservació de flora.

3.1.1. Censos d'espècies del Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amençada (CVEFA)

Els tècnics del Servei de Biodiversitat i la brigada de Xarxa Natura 2000 van col·laborar en el cens d'espècies del Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amençada (CVEFA), en concret en 2018 es van realitzar els de les següents espècies:

Especie	Municipi	Total exemplars	Catalogació
Búgula de bosc (<i>Ajuga pyramidalis</i>)	Vistabella del Maestrat	170	VU
Api rèptil (<i>Apium repens</i>)	Vistabella del Maestrat	31	VU
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Vistabella del Maestrat	0	VU
Clavell de gitana (<i>Dianthus carthusianorum</i>)	Vistabella del Maestrat	805	VU
<i>Epipactis fageticola</i>	Vistabella del Maestrat	1	VU
Gerani de cavanilles (<i>Erodium celtibericum</i>)	Villahermosa del Río/Vistabella del Maestrat/Xodos	2693	EPNC
Llengua de serp (<i>Ophioglossum vulgatum</i>)	Vistabella del Maestrat	52	EPNC
Agrassó (<i>Ribes uva-crispa</i>)	Vistabella del Maestrat	6	VU
Nabinera (<i>Vaccinium myrtillus</i>)	Vistabella del Maestrat	9	EPNC

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

També es va portar a terme l'habitual cens del lliri de neu (*Galanthus nivalis*) amb un resultat de **19.978** exemplars censats (més detalls a l'apartat de comunicació i divulgació).

3.1.2. Tala i poda d'arbres

Amb la finalitat d'evitar conflictes amb la possible caiguda de pins afectats per causes naturals (vent, neu, etc) en la microrreserva del Barranc de la Pegunta i en la de la Picossa, la brigada de Xarxa Natura 2000 ha talat, podat, trossejat i apilat els següents exemplars afectats de xop (*Populus x canadensis*), pi blanc (*Pinus halepensis*) i pinassa (*Pinus nigra*):

MICRORRESERVA	ESPECIE	MOTIU	TOTAL
Barranc de la Pegunta	<i>Populus x canadensis</i>	Afectat per causes naturals	1 exemplar
Barranc de la Pegunta	<i>Pinus nigra</i>	Afectat per causes naturals	18 exemplars
La Picossa	<i>Pinus halepensis</i>	Afectat per causes naturals	5 exemplars

El xop tallat s'ha aprofitat per a fer un tancat bla de 82 m lineals formant un perímetre que envolta la població de *Galanthus nivalis* amb l'objectiu d'evitar la xafigada pels vianants.

D'altra banda, la brigada del parc natural, ha tallat i pelat per les mateixes causes 3 pins i trossejat altres 566 dels tirats per la neu en la zona del Pinar de l'Obispo, Rodesnar i voltants. Part d'aquesta fusta s'ha quedat sobre el terreny per a que es descomponga de manera natural i servisca de refugi per a la fauna i part s'ha retirat per alimentar el sistema de calefacció del Centre d'Interpretació del Parc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.1.3. Desbrossaments

En 2018 s'han realitzat tasques de desbrossament en alguns punts del Parc i el seu entorn amb l'objectiu de disminuir la hiperdensitat de l'espècie desbrossada i afavorir el creixement d'altres espècies catalogades. Els desbrossaments s'han realitzat en els següents llocs:

Especie	Lloc	Total superfície
Esbarzer (<i>Rubus ulmifolius</i>)	Microrreserva de flora Bc Pegunta (Vistabella)	4.850 m ²
<i>Rubus ulmifolius</i>	Mas del Zurdo (Vistabella)	110 m ²

3.1.4. Recollida de vesc per a la promoció del parc en fires i el pregó de la Magdalena.

Des de fa uns anys, la brigada del Parc arreplega plantes de vesc (*Viscum album*) dels pins afectats per a regalar durant fires i esdeveniments públics com a planta ornamental.

L'objectiu de la recollida és el de controlar la població d'aquesta planta paràsita del pi alhora que s'obsequia als participants d'aquests esdeveniments amb una planta carregada de significat simbòlic i que és molt preuada en determinades dates de l'any.

Durant l'any 2018 es van arreplegar 3 bosses de matolls de vesc que es van repartir al pregó de la Magdalena en el que va participar l'ajuntament de Vistabella del Maestrat.

3.1.5.- Treballs de sanitat forestal. Inclusió de la Muntanya de Sant Joan a la Xarxa MUFFET (mostreig fitosanitari i forestal d'ecosistemes tipus)

La presa de decisions de gestió en matèria de Sanitat Forestal es fonamenta en la informació recollida durant la campanya de Prospecció Fitosanitària de les Muntanyes de la Comunitat Valenciana que tots els anys, i des de 1996, es realitza a la primavera. En ella, els i les Agents Mediambientals realitzen una avaluació de cadascuna de les divisions mínimes d'avaluació o masses considerades. El processament i anàlisi d'aquesta informació contribueix de forma decisiva a la presa de les decisions de gestió dels insectes forestals potencialment nocius, perseguint que les seues poblacions es mantinguen per davall d'un llindar de danys determinat.

L'assignació dels recursos destinats a l'àmbit d'aplicació del PORN del Parc Natural de Penyagolosa la realitza el Servei d'Ordenació i Gestió Forestal en col·laboració amb el personal tècnic dels Serveis Territorials de la Conselleria

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural a Castelló. En aquest procés es rep el suport de l'Assistència Tècnica del Servei per a les Prospeccions de Quarantena i l'Estat Fitosanitari dels Monts de la Comunitat Valenciana de VAERSA, que ha comptat amb un tècnic i tres brigades per a la província.

S'exposa un resum de la informació recollida en la Prospecció Fitosanitària de 2018 en l'àmbit del PORN del P.N. de Penyagolosa, a més dels treballs realitzats en matèria de Sanitat Forestal.

Els resultats de la Campanya de Prospecció 2018 mostren que la situació fitosanitària quant a la categoria de diagnòstic **Processionària del pi** ha empitjorat respecte a la campanya anterior, havent-se detectat 1532,99 ha amb Grau 4 i 608,32 ha en Grau 5. Durant la present campanya no s'han realitzat tractaments amb motxilla ni amb canó nebulitzador al voltant de sendes i camins contra la processionària del pi. En canvi s'han col·locat 81 trapes G per a la processionària del pi en l'entorn del P.N. de Penyagolosa. L'objectiu és reduir el nombre de còpules -i per tant la reproducció en la població- mitjançant la captura de papallones mascle en trapes carregades amb la feromona sexual sintètica de la femella (Pityolure)

La categoria **Perforadors del pi** va oferir resultats favorables durant la Campanya de Prospecció Fitosanitària atès que malgrat ser detectats en 10 masses en l'àmbit d'aplicació del PORN, no es van comptabilitzar pràcticament baixes significatives en l'arbratge i totes les masses avaluades amb nivell de "Presència" o "Presència Mitjana". No obstant això es van executar treballs de control sobre 437 peus en les forests de "La Devesa" (CS122M1) i "Sant Joan de Penyagolosa" (CS001M2) dins del terme de Vistabella del Maestrat.

En la categoria Altres insectes, únicament es va detectar *Lymantria dispar*, sense que els nivells d'infestació del defoliador de les fagàcies (carrasques i roures) foren preocupants.

Quant a Malalties i fisiopaties, cal destacar l'estesa presència del vesc (*Viscum album*), que es presenta en 61 de les 75 masses prospectades dins de l'àmbit d'aplicació del PORN. Continua sent per tant, aquesta planta hemiparàsita, el principal problema fitosanitari de les masses arbrades del parc.

També s'han detectat, en diverses masses del PORN, diferents nivells, i classes, d'afectacions sense determinar, sobre el gènere *Juniperus*

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.2. Conservació de fauna.

3.2.1 Evolució de la població d'ocells necròfags al PORN de Penyagolosa. Cens 2018.

Els ocells necròfags o carronyaires són aquells que s'alimenten essencialment de cadàvers, complint un important paper ecològic i sanitari (eliminen de forma ràpida i neta restes en descomposició i eviten la propagació de malalties), però són extremadament sensibles a les alteracions en la piràmide tròfica i particularment a la utilització de tòxics o verins al medi natural.

De les espècies presents a Espanya, a la Comunitat Valenciana es reproduïxen habitualment el voltor comú (*Gyps fulvus*) i l'aufrany (*Neophron percnopterus*), havent-se començat un projecte de reintroducció del trençalòs (*Gypaetus barbatus*) a la Tinença de Benifassà. El voltor comú està inclòs en la Directiva d'Aus i en el Llistat d'Espècies en Règim de Protecció Especial, no considerant-se amenaçada a Espanya. Per contra, l'aufrany si ho està, estant classificada com a "Vulnerable" al Catàleg Valencià de Fauna Amenaçada (Decret 32/2004). La Resolució de 13/12/2004, de la Direcció general de Gestió del Medi Natural, va aprovar un Programa d'Actuacions per a la conservació d'ocells necròfags de la Comunitat Valenciana. Aquest programa conté les mesures per garantir la conservació i recuperació de les espècies indicades, incloent-hi la protecció de colònies, seguiment de poblacions, funcionament de menjadors, recerca i establiment de contactes i mecanisme de participació amb col·lectius interessats o afectats per aquestes espècies.

Com a balanç de resultats d'aquest programa, es mostren a continuació l'evolució de les poblacions de voltor comú, l'única espècie que es reproduïx habitualment a l'àmbit del PORN de Penyagolosa. L'aufrany s'observa de pas a aquest territori encara que també hi ha parelles nidificants no molt lluny dels seus llindars. Pel que fa al trençalòs, en 2018 s'ha constatat la visita per Penyagolosa d'un dels exemplars alliberats al PN de la Tinença.

Voltor comú

Des de fa molt pocs anys l'espècie torna a reproduir-se a les tres províncies valencianes. La població nidificant de voltor comú a la província de Castelló es va censant des de 1990, estant encarregat el personal del Centre de Recuperació de Fauna del Forn del Vidre (Pobla de Benifassà) del seguiment de camp i coordinació de la informació.

Els resultats a l'àmbit del PORN (zona del Barranc del Montlleó i Penyagolosa) es reflecteixen en la següent gràfica que mostra l'evolució recent del nombre de parelles de l'espècie. Se certifica un augment sostingut alcançant-se un màxim en 2014 (91 parelles), interromput per un descens en 2015, una recuperació posterior fins a aconseguir enguany 87 parelles, sent l'única subpoblació de Castelló que augmenta en 2018.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Població	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Montlleó-Penyagolosa	35	25	47	57	65	75	72	91	65	80	73	87

El seguiment de la reproducció d'aquesta espècie dóna un èxit reproductor (polls/parella) relativament alt i prou paregut al llarg dels anys, encara que descendeix en 2018:

Població	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Montlleó-Penyagolosa	0,66	0,68	0,70	0,66	0,64	0,76	0,68	0,52	0,78	0,84	0,77	0,61

3.2.2.- Seguiment del cranc de riu ibèric (*Austropotamobius pallipes*)

En 2018 la brigada de la Xarxa Natura 2000 va realitzar al Parc Natural de Penyagolosa i el seu entorn el seguiment del cranc de riu ibèric amb els següents resultats:

Lloc	Detecció
Pont Romà (Vistabella)	22 adults i 10 juvenils
Molí Astor (Vistabella)	10/12 adults y 10/13 juvenils
Font Molins (Vistabella)	30 juvenils i 30 alevins
Bc Pegunta (Vistabella)	0 exemplars

3.2.3.- Revisió de caixes-refugi per a rates penades:

A la Comunitat Valenciana estan citades tres espècies de ratapinyades típicament forestals: el rat penat de bosc (*Barbastella barbastellus*), el nòctul menut (*Nyctalus leisleri*) i la rata penada orelluda daurada (*Plecotus auritus*). Les dades disponibles (obtingudes quasi íntegrament a partir del control de caixes-refugie instal·lades en Lloc d'Interés Comunitari (LIC) són molt limitades i restringides a uns pocs punts de l'interior de Castelló. Les observacions de rates penades forestals en caixes-refugi són d'interès, ja que es tracta d'espècies molt poc conegudes al nostre territori, a més, el ratpenat de bosc és una espècie inclosa en l'Annex II de la DIRECTIVA 92/43/CEE DEL CONSELL de 21 de maig de 1992 relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestres, pel que es requereix informació sobre el seguiment de les poblacions i les mesures de conservació aplicades.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Durant els mesos de febrer, maig, juliol, setembre, octubre i novembre de 2018 els tècnics de l'equip de seguiment de fauna van portar a terme la revisió de les caixes instal·lades a Penyagolosa i altres llocs del LIC Penyagolosa, alhora que es van col·locar nous refugis dirigits a exemplars de ratpenat de bosc.

Com en anteriors ocasions, atès que es tracta de caixes planes de fusta amb obertura inferior, el contingut es va visualitzar des del sòl amb ajuda d'un mirall reflector o una llanterna, prenent fotografies de l'interior de les caixes que albergaven exemplars per a la seua correcta identificació.

En les visites en temporada d'estiu, tenint en compte el percentatge d'ocupació, el major índex va correspondre al LIC Penyagolosa, amb gairebé una de cada quatre caixes ocupades (23% d'ocupació). En la visita d'octubre, l'ocupació va suposar el 24%.

Resultats per espècies al juliol en Penyagolosa:

Localitat	Paratge	Tipus de caixa	Rates penades	Especie
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Resultats per espècies a l'octubre en Penyagolosa:

Localitat	Paratge	Tipus de caixa	Rates penades	Especie
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	2	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	4	<i>Pipistrellus kuhlii</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Teixera	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	2	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Vella	1	<i>Plecotus auritus</i>
Vistabella del Maestrat	Lloma Belart	Nova	1	<i>Nyctalus leisleri</i>

Revisió de refugis per al rat penat de bosc:

Donada l'existència de cites d'aquesta espècie al voltant de Penyagolosa el juliol de 2017 es van col·locar 33 refugis de teula de fang cuit en quatre punts diferents del LIC Penyagolosa, dirigides a la seua ocupació per part del rat penat de bosc (*Barbastella barbastellus*), basant-se en experiències prèvies amb resultats positius. Durant les revisions dutes a terme en 2018 no s'ha registrat cap exemplar d'aquesta espècie, si bé s'ha pogut observar la seua ocupació (mesos de setembre i novembre) per part de rates penades del gènere *Pipistrellus*.

Marcatge d'exemplars:

En les visites d'estiu i tardor es va aprofitar per a anellar exemplars de les dues espècies forestals detectades. Aquests marcatges permeten conèixer dades de fidelitat al territori i refugis, proporcionen informació de longevitat i poden ajudar a realitzar estimes poblacionals. A més, en el cas del nòctul menut resulten també d'interès per tractar-se d'una espècie migratòria de llarg recorregut. D'aquesta manera, durant 2018 es van anellar 17 individus diferents: 9 nòctuls menuts i 8 rates penades orelludes daurades.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Remarcar que l'abundància de rates penades és un indicador de la riquesa faunística dels medis forestals.

3.2.4.-Inventari de les espècies de papallones (*Lepidòpters*) i libèl·lules (*Odonats*):

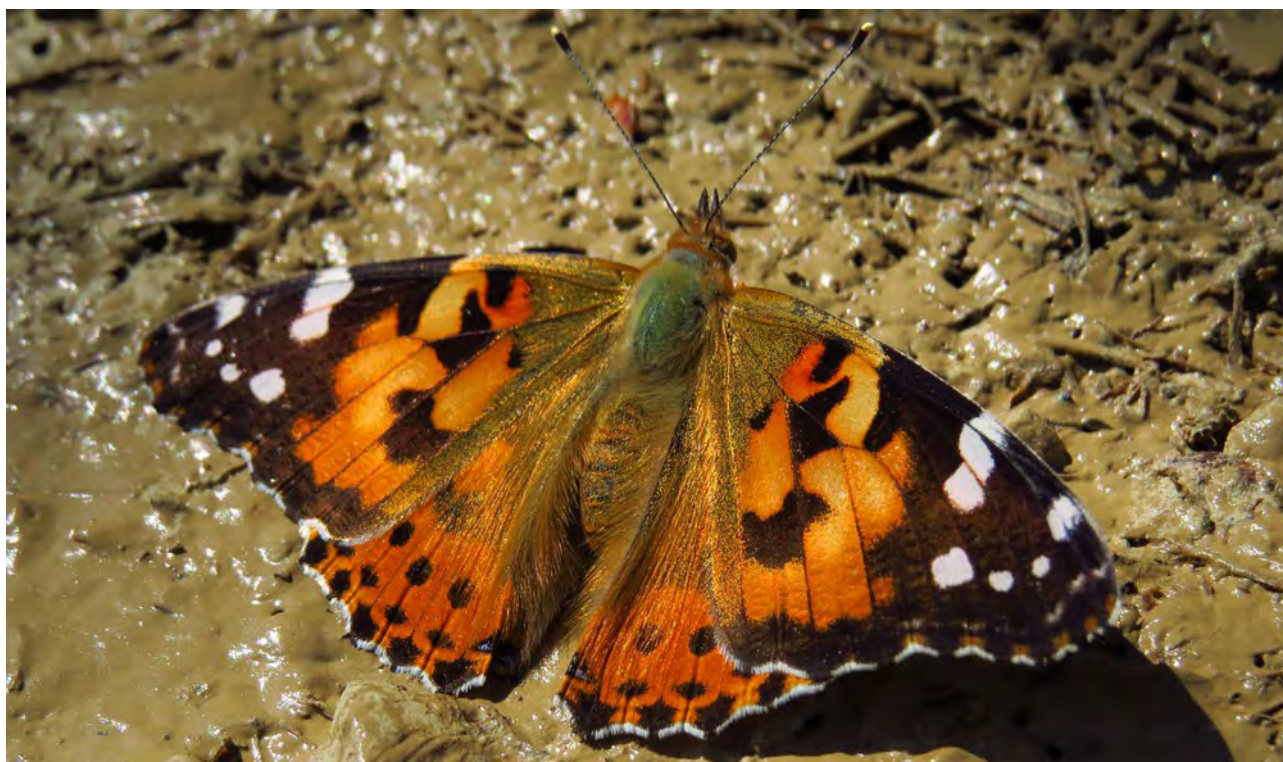
Dins dels treballs d'inventari i actualització de la informació sobre el patrimoni biològic del parc, aquest any s'ha encetat un estudi sobre aquests dos grups d'insectes de gran interès ecològic i per la conservació, per als quals Penyagolosa i el seu entorn representa un vertader refugi per a moltes espècies rares o absents a la resta de la C. Valenciana. Per la seua vistositat i colorit representen a més un important recurs per a les tasques d'educació ambiental i d'atracció de visitants.

En 2018 hem començat l'inventari de les papallones diürnes que es veuen a la primavera i l'estiu en l'entorn immediat de Sant Joan (Arborètum, rodalia de l'Ermitori i el Centre d'Interpretació, incloent-hi els prats, matollars i pinedes que els envolten), identificant-se 44 espècies, un nombre realment alt per a una superfície tan reduïda, que suposa més d'un 25% de totes les existents a la Comunitat Valenciana. Els herbassars de l'Arborètum són rics en flors i concentren la major part d'aquestes espècies de papallones raó per la qual es va decidir no segar-los fins al seu agostejament al final de l'estiu.

Espècies de papallones diürnes determinades en 2018 a l'arborètum i el seu entorn			
1	<i>Iphiclides podalirius</i>	23	<i>Euphydryas aurinia</i>
2	<i>Papilio machaon</i>	24	<i>Melitaea cinxia</i>
3	<i>Colias alfacarensis</i>	25	<i>Melitaea phoebe</i>
4	<i>Colias croceus</i>	26	<i>Aglais urticae</i>

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5	<i>Gonepteryx rhamni</i>	27	<i>Polygonia c-album</i>
6	<i>Gonepteryx cleopatra</i>	28	<i>Vanessa atalanta</i>
7	<i>Pieris brassicae</i>	29	<i>Vanessa cardui</i>
8	<i>Pieris rapae</i>	30	<i>Polyommatus icarus</i>
9	<i>Pontia daplidice</i>	31	<i>Polyommatus dorylas</i>
10	<i>Anthocharis cardamines</i>	32	<i>Aricia artaxerxes</i>
11	<i>Anthocharis euphenoides</i>	33	<i>Cyaniris semiargus</i>
12	<i>Melanargia lachesis</i>	34	<i>Celastrina argiolus</i>
13	<i>Melanargia occitanica</i>	35	<i>Cupido minimus</i>
14	<i>Pararge aegeria</i>	36	<i>Cupido osiris</i>
15	<i>Lasiommata megera</i>	37	<i>Pseudophilotes panoptes</i>
16	<i>Lasiommata maera</i>	38	<i>Glaucopsyche alexis</i>
17	<i>Coenonympha glycerion</i>	39	<i>Carcharodus alceae</i>
18	<i>Hipparchia alcyone</i>	40	<i>Erynnis tages</i>
19	<i>Limenitis reducta</i>	41	<i>Muschampia proto</i>
20	<i>Brintesia circe</i>	42	<i>Spialia sertorius</i>
21	<i>Argynnis aglaja</i>	43	<i>Pyrgus malvoides</i>
22	<i>Issoria lathonia</i>	44	<i>Pyrgus carthami</i>

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Pel que fa a les libèl·lules només en les basses de l'Arborètum s'han identificat fins a 16 espècies (també una quarta part de totes les de la C.Valenciana), el que mostra el valor per a la biodiversitat d'aquests microhàbitats.

Espècies de libèl·lules observades en 2018 en les basses de l'arborètum			
1	<i>Lestes virens</i>	9	<i>Aeshna cyanea</i>
2	<i>Chalcolestes viridis</i>	10	<i>Anax imperator</i>
3	<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	11	<i>Cordulegaster boltonii</i>
4	<i>Sympecma fusca</i>	12	<i>Libellula depressa</i>
5	<i>Coenagrion puella</i>	13	<i>Orthetrum coerulescens</i>
6	<i>Ceragrion tenellum</i>	14	<i>Sympetrum fonscolombii</i>
7	<i>Enallagma cyathigerum</i>	15	<i>Sympetrum striolatum</i>
8	<i>Ischnura graellsii</i>	16	<i>Crothemys erythraea</i>

3.2.5.- Projecte de reintroducció de la papallona apol.lo al Parc Natural de Penyagolosa

La papallona apol.lo (*Parnassius apollo*) és una espècie catalogada com a “Vulnerable” en el Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada (Decret 32/2004 de 27 de febrer del Consell de la Generalitat i Ordre 6/2013, de 25 de març, de la Conselleria d'Infraestructures, Territori i Medi Ambient). Per a aquestes espècies poden establir-se plans de conservació que incloguen l'establiment d'àrees de recuperació, programes de reintroducció, intervencions en les seues poblacions i en l'hàbitat conduents a la millora de les condicions de supervivència de l'espècie en el nostre territori.

En la zona mediterrània la papallona apol.lo presenta poblacions aïllades en altitud, tendents a la reducció d'hàbitat. Algunes de les amenaces sobre aquestes poblacions inclouen el canvi climàtic, els pesticides o l'abandó d'usos tradicionals com el pasturatge. En la Comunitat Valenciana l'espècie ocupa diferents enclavaments en el Maestrat castellonenc, Sierra de Javalambre i els seus contraforts a les comarques dels Serrans i Alt Palància. Una de les poblacions més emblemàtiques a la província de Castelló va ser la de Penyagolosa. Aquesta població va ser objecte d'estudi en 2001-2002, començant un declivi posteriorment. En 2006 es va detectar l'últim exemplar en vol del qual es té constància i en 2010 la població es va declarar formalment extinta. Des d'aquesta data no s'ha tornat a detectar l'espècie en Penyagolosa.

A fi de recuperar aquesta emblemàtica espècie, en 2018 el Parc Natural junt amb tècnics de la Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient, Canvi Climàtic i Desenvolupament Rural i en col·laboració amb l'Institut Cavanilles de Biodiversitat i Biologia Evolutiva de la Universitat de València van iniciar un projecte de reintroducció en les zones que encara mantenen hàbitats adequats.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

El primer pas ha sigut establir quines parcel·les d'alta muntanya mantenen els hàbitats oberts que necessita aquesta bella papallona i esbrinar si en elles existeix suficient densitat de plantes nutrícies, els anomenats raïms de pastor (*Sedum album* i *S.sediforme*) de les quals s'alimenten les seues larves. A tal efecte el personal del parc conjuntament amb la Brigada de Biodiversitat ha realitzat 80 transectes obtenint-se bones densitats de *Sedum spp* en un dels paratges avaluats dins de la forest pública de Sant Joan de Penyagolosa. En aquest paratge, es trobaren dues zones amb més quantitat de planta nutrícia, separades per una faixa amb menys densitat; en aquesta última s'ha treballat en una parcel·la experimental fent un desbrossament selectiu de gramínies i plantant 1344 ex. de *Sedum album* per tal d'augmentar encara més la disponibilitat d'aliment per a aquesta espècie.

Una vegada comprovat que l'hàbitat manté aparentment bones condicions per a l'espècie, amb l'informe favorable i autorització de la Direcció General del Medi Natural i d'Avaluació Ambiental i la col·laboració de l'empresa RENOMAR S.A. s'ha procedit a capturar 16 femelles d'aquesta papallona en els Parcs Eòlics de Vilafranca. Aquestes papallones van ser mantingudes fins un màxim de 7 dies en captivitat i després alliberades en el seu lloc d'origen, ponent en eixe període 655 ous que han sigut guardats en condicions adequades a l'espera de què en 2019 isquen les larves que seran soltades en les parcel·les seleccionades.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.3. Conservació d'hàbitats.

3.3.1 Erradicació d'espècies al·lòctones invasores

Seguint les directrius del Decret 213/2009, de 20 de novembre, del Consell, pel qual s'aproven mesures per al control d'espècies exòtiques invasores a la Comunitat Valenciana, i en el qual s'inclouen mesures encaminades a evitar la comercialització d'aquestes i la seua introducció en el medi natural, la brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa i la brigada de Xarxa Natura 2000 de la Conselleria, van desenvolupant de forma periòdica actuacions d'eliminació de plantes al·lòctones invasores en diferents zones del parc natural.

Els objectius estan enfocats a previndre la introducció i proliferació de les espècies al·lòctones invasores, amb l'eliminació d'aquestes i repoblar a les zones tractades amb la vegetació autòctona, restaurant així els hàbitats afectats.

En 2018, la brigada de Xarxa Natura 2000 va realitzar les tasques d'erradicació de les següents espècies exòtiques invasores:

Especie	Lloc	Cantitat erradicada
<i>Ailanthus altissima</i>	Bovalar	60 kgs de rebrots

Tant la brigada de Biodiversitat com el personal del Parc Natural de Penyagolosa, controlen periòdicament les zones del parc on ja s'ha actuat i si existeixen poblacions emergents, per detectar nous exemplars o espècies invasores, comunicant-ho al Servei de Biodiversitat de la Conselleria.

3.3.2 Restauració de la toba del Carbo

En 2017 es van iniciar els treballs de restauració de la Toba del Carbo, que alberga una bona representació de l'hàbitat prioritari de la Unió Europea 7220* "Fonts petrificants amb formació de toba (*Cratoneurion*)", consistents en la neteja de la séquia que proveeix l'antiga bassa del molí amb l'objectiu d'aconseguir que l'aigua desborde per la conducció d'aigua i, d'aquesta manera, recuperar superfície de la toba que en aquells dies estava seca.

Durant 2018 es va replantejar el treball i es va prolongar l'antiga séquia existent fins al sobreixidor natural de la bassa restaurant 2,5 m de murs de maçoneria en sec, formigonant 9,5 m de la séquia i deixant eixides d'aigua per a permetre la reactivació de la toba. Així mateix, es va col·locar un tancat al voltant de l'antic pou de la bassa per a evitar accidents per caigudes.

Al llarg de tot l'any s'han fet treballs de drenatge periòdics de la séquia i de comprovació de la distribució d'aigua. Com a conseqüència d'aquests esforços la toba ha començat a recuperar-se i a ser colonitzada per espècies de flora pròpies d'aquest hàbitat.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

De forma complementària es va instal·lar un cartell de prohibició de descens de barrancs a la cascada del Carbo, per a evitar afeccions a aquest hàbitat prioritari de la UE.

3.3.3. Adequació d'hàbitats aquàtics

El treball de neteja de les fonts s'ha realitzat històricament pels habitants de la zona de manera regular. Hui en dia, a causa del despoblament de les zones rurals s'han anat abandonant aquests treballs. És a causa d'aquesta falta de manteniment que moltes fonts estan en continu deteriorament, amb el consegüent risc de desaparició de l'hàbitat que creen al seu voltant.

Des de la declaració del Parc, es va prendre la determinació, de recuperar i protegir aquests recursos. La brigada de manteniment del Parc Natural de Penyagolosa i també la Brigada de la Xarxa Natura 2000 amb seu a Vistabella, són les que s'ocupen de realitzar aquesta tasca que tradicionalment feien els habitants de la zona, contribuint no sols a garantir el manteniment de la qualitat de les aigües i del seu cabal per a ús de les persones, sinó també per a conservar els hàbitats de la fauna salvatge, afavorint la protecció del patrimoni rural, cultural i etnològic del nostre entorn.

Durant 2018 les actuacions dutes a terme han sigut:

Lloc	Treball realitzat
Bassa Mas de Rosca	Desbrossament d'esbarzers <i>Rubus ulmifolius</i> i argilagues <i>Ulex parviflorus</i> : 30 m ² .
Bassa Canaleta	Neteja de la canal d'arregament d'aigua.
Bassa Mas de Celades	Desbrossament d'esbarzers <i>Rubus ulmifolius</i> : 2m ² . Neteja de la canal d'arregament d'aigua.
Bassa Cambreta	Retirada de fang i pedres excessius
Bassa Planillar	Neteja de la canal d'arregament d'aigua Restauració de 6 m ³ del mur de maçoneria en sec.
Bassa Corralisa	Restauració de 3 m ³ del mur de maçoneria en sec.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.4. Adquisició i millora del coneixement

3.4.1 Estació pluviomètrica PHNIA 015 de Sant Joan de Penyagolosa.

Des de fa any i mig es van recollint manualment les lectures pluviomètriques diàries i registrant-les en unes taules. L'estació pluviomètrica és del tipus Hellmann i la va instal·lar Nacho Ibáñez el juny del 2015.

El primer trimestre de 2018 a Sant Joan de Penyagolosa es va caracteritzar per la neu rebuda durant els mesos de gener amb 41,9 l/m² i febrer amb 49,3 l/m². Convé destacar la quantitat de neu caiguda el 6 de gener de 2018, en particular es van registrar 32,6 l/m², així com 30 cm de neu acumulats el 6 de febrer de 2018.

Així, les precipitacions s'han anat mantenint durant el principi de l'any en termes raonables fins que van arribar els mesos de juliol i agost en què es van recuperar les tempestes d'estiu molt habituals antigament i que des de fa uns anys no es donaven. Estes precipitacions estivals van superar significativament les arreplegades durant la primavera i van ser el preludi del que estava per vindre en els mesos de tardor.

Octubre ha sigut particularment el mes més plujós amb 373,8 l/m², en concret 193,3 l/m² corresponen al dia 19, en què rambles i barrancs com el de la Pegunta i l'Avellanar es desbordaren bloquejant les entrades d'accés al parc.

Mes	Pluviometria 2018
Gener	41,9 l/m ²
Febrer	49,3 l/m ²
Març	41,8 l/m ²
Abril	58 l/m ²
Maig	83,2 l/m ²
Juny	36,7 l/m ²
Juliol	73,4 l/m ²
Agost	147,2 l/m ²
Setembre	75,2 l/m ²
Octubre	373,8 l/m ²
Novembre	135,5 l/m ²
Desembre	13,3 l/m ²
TOTAL	1129,3 l/m²

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

3.4.2 Boscos madurs

En els últims anys els boscos “vells” o “madurs” són objecte de gran interès pel seu valor paisatgístic, la seua importància per a la conservació de la biodiversitat i la seua raresa en la naturalesa ibèrica i europea on la mil·lenària presència humana ha transformat i explotat contínuament el medi forestal.

Els boscos madurs són una etapa essencial en la dinàmica dels ecosistemes forestals, constitueixen un patrimoni molt valuós per la seua extrema escassetat, la seua fragilitat i la impossibilitat de la seua recuperació després de la seua pèrdua o alteració, albergant una fauna i una flora altament especialitzada que és incapaç de trobar refugi en altres hàbitats. Per això el grup de treball sobre boscos del Grup de Conservació d'EUROPARC-Espanya va iniciar en 2013 un projecte per a localitzar, catalogar i conservar els escassos rodals on l'extracció fustera, el carboneig o el pasturatge han sigut reduïts o han cessat fa molt i presenten encara un alt grau de naturalitat, grans arbres d'edat avançada i abundant fusta morta en peu i en el sòl entre altres característiques.

Dins de les línies de treball d'aquest projecte figuren:

- La creació d'una “Xarxa de Boscos de Referència”, integrada pels rodals amb majors valors de naturalitat, que puga convertir-se en una referència per a l'avaluació de l'estat de conservació dels diferents tipus d'hàbitats forestals.
- L'establiment de parcel·les permanents de seguiment, que permeten millorar el coneixement de l'estructura i funció dels rodals vells.
- El desenvolupament d'una silvicultura dirigida al manteniment dels valors naturals del bosc i la maximització de la naturalitat de les intervencions que s'executen, així com la identificació de les mesures de gestió més adequades per a accelerar la dinàmica dels boscos cap a la maduresa.

La primera part s'ha iniciat en 2018 en el PN de Penyagolosa i el seu entorn (àrea PORN) amb la proposta d'una sèrie de parcel·les que compleixen els criteris per a formar part de la citada xarxa, totes elles dins de muntanyes d'utilitat pública (MUP) gestionades per la Generalitat Valenciana. Mitjançant mostreig en camp i sobre la base d'un conjunt d'indicadors quantitativs i qualitativs, agents mediambientals, tècnics del Centre per a la Investigació i Experimentació Forestal (CIEF), Agents Mediambientals i personal del Parc Natural han caracteritzat i seleccionat els següents rodals:

- La Pregunta (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra ssp. salzmannii*) i pi roig (*P. sylvestris*)
- Barranc obscur (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra ssp. salzmannii*)
- El Rodesnar (Vistabella): Rodal de pinastre (*Pinus pinaster*) i de pinassa (*P. nigra ssp. salzmannii*)
- La Fontana (Vistabella): Rodal de pinassa (*Pinus nigra ssp. salzmannii*)

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Els anys vinents es continuarà amb aquesta tasca de caracterització i es començara amb una segona fase en la qual s'avaluaran els rodals seleccionats amb més detall en els quals s'inventariaran els elements més destacats de cadascun d'ells.

4. Pla de vigilància d'incendis forestals

A més dels mitjans de les distintes conselleries, Diputació, corporacions locals i organismes estatals participen en el Pla de Vigilància Preventiva a la Comunitat Valenciana, en funció dels distints períodes de l'any i els diferents períodes d'alerta meteorològica. Els mitjans assignats a la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa durant la campanya del 2018 van ser:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

4.1 Mitjans de vigilància mòbil:

Els mitjans mòbils assignats a la zona PORN del Parc Natural de Penyagolosa durant la campanya del 2018 van ser els següents:

Unitats de prevenció d'incendis forestals. Funcions: informació de l'ús del foc als usuaris i vigilància del territori.

C-201 i C-204: unitats de prevenció ordinària.

C-702 i C-712 Unitats de prevenció ordinària composta de dues motos i un cotxe durant els mesos d'estiu i dos cotxes durant els restants mesos del servei.

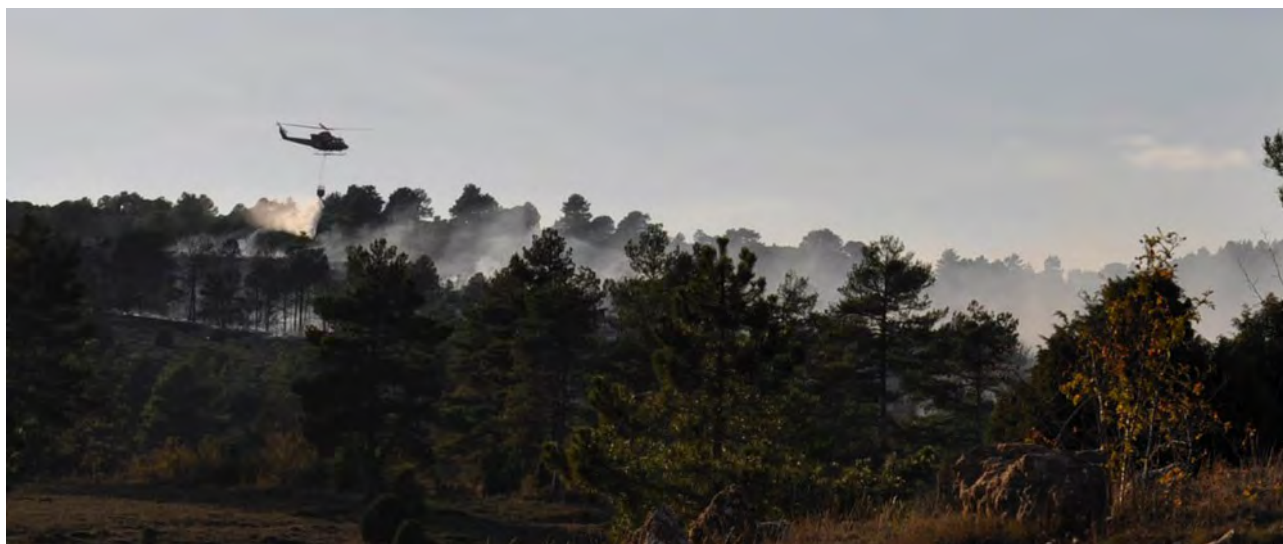
Brigades rurals d'emergència. Funcions: Vigilància i extinció d'incendis forestals.

Dues brigades durant tot l'any situades als termes municipals de Vistabella del Maestrat i Villahermosa del Río.

4.2 Mitjans de vigilància fixos:

• *Observatoris.* Funcions: detecció d'incendis i servir d'enllaç en la xarxa de comunicacions.

Durant tot l'any: Lloma Bernat (Xodos). D'abril a mitjan novembre: Pic de Penyagolosa (Xodos).

4.3 Incendis forestals en la zona del Pla de Prevenció del massís de Penyagolosa en 2018

Durant l'any 2018 s'han produït els següents incendis a l'àmbit del PORN:

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Data	Lloc	Superfície	Causa
1 de gener	Calvari (Vistabella del Maestrat)	0.04ha	Negligència
28 d'abril	Serra de la Batalla (Vistabella del Maestrat)	0,03ha	Llamp
10 de juliol	Casa Juan Antonio (Villahermosa del Río)	0,055ha	Llamp
10 de juliol	Sierra Áspera (Villahermosa del Río)	0,07ha	Llamp
21 d'agost	Salvatierra (Villahermosa del Río)	0,011ha	Llamp
21 de setembre	Foyadors-Mas del Racó (Vistabella del Maestrat)	0,01ha	Llamp

5. Programa de comunicació i divulgació

Amb aquest programa el Parc Natural de Penyagolosa pretén oferir una informació comprensible, objectiva i actualitzada de l'espai natural amb l'objectiu de promoure accions sostenibles i actituds respectuoses en el medi natural.

5.1 Activitats de promoció i divulgació

En aquest apartat s'exposen les diferents activitats oferides pel parc per a la promoció, divulgació i gaudi dels valors ambientals i culturals del Parc Natural de Penyagolosa.

Dia de l'arbre. Vine a celebrar el dia de l'arbre a Penyagolosa

27 de gener de 2018

Excursió guiada en la qual visitarem el teix centenari del barranc de la Teixera i coneguèrem la gran importància dels arbres en la vida del bosc i en la contenció del canvi climàtic. De tornada al centre plantarem un saüc al costat del centre d'interpretació com a record d'aquest dia.

Participants: 15

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Les aus hivernants de Penyagolosa. “Projecte Ocell”

25 de febrer del 2018

Xarrada de presentació del “Projecte Ocell” i posterior ruta guiada al Rebollar per a realitzar el seguiment dels ocells diürns hivernants del Parc Natural de Penyagolosa.

Continuarem amb una nova activitat del “Projecte Ocell” per a conèixer la gran diversitat d'ocells que visiten el Parc Natural de Penyagolosa al llarg de l'any. En aquesta activitat vam fer un seguiment dels ocells diürns hivernants en la ruta al Rebollar. Per a això realitzàrem un recorregut de sis quilòmetres distribuït en huit itineraris de 500 metres cadascun, en el qual es van anotar les espècies d'ocells detectats. Abans de començar vam fer una breu exposició de les espècies ornitològiques que podríem observar durant aquesta època de l'any i els hàbitats presents en la ruta, així com una breu explicació de la web on es registrarien els albiraments.

Participants: 10

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

VII cens popular del lliri de neu

10 de març de 2018

El *Galanthus nivalis* o lliri de neu és una planta única en les nostres terres. Només uns quants exemplars sobreviuen atrinxerats en els racons més humits i ombrívols de Penyagolosa. Ací es troba al límit de la seua supervivència, és per això que anualment es duu a terme un cens de la seua població per a determinar l'estat en què es troba.

Per a dur a terme aquest cens demanarem la col·laboració de la ciutadania sensible a la conservació del nostre patrimoni natural. És pel que es va convidar a tothom a participar en el VI cens popular de la campaneta d'hivern.

Un total de 12 participants van assistir a la xarrada informativa que va tindre lloc a la sala d'audiovisuals del centre d'interpretació i a la posterior eixida de camp. El grup va realitzar una ruta al llarg del barranc de la Teixera, font de la Cambreta i barranc de la Pegunta per a realitzar el recompte de les flors de la campaneta d'hivern.

Participants: 12

Resultats del cens:

Lloc	20/03/2010	19/03/2011	30/03/2012	07/03/2015	30/01/2016	25/02/2017	10/03/2018
Barranc de la Pegunta	298	429		194		481	757
<i>Nou dipòsit de la Pegunta</i>	70	125		124			
<i>Font de la Pegunta</i>	228	304		70			
Font de la Cambreta	3.850	2.700		6.370		1.782	11.616
Barranc de la Teixera	8.711	5.725		2.771		4.020	7.614
<i>Part baixa del barranc</i>	2.300	1.775		372	1.104		1.347
<i>Part alta del barranc</i>	2.128	2.445		2.399	4.917		6.267

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

<i>Marge esquerre sup. del barranc</i>	4.283	1.505					
TOTAL d'exemplars	12.859	8.854	4.514	9.335	6.021	6.283	19.978

La dona en la conservació de la natura

Del 17 al 25 de març de 2018

Al llarg de la història de la humanitat, les dones han tingut sempre un paper rellevant en la societat en què han viscut i en el seu entorn més pròxim. Això ha sigut especialment palès en les zones rurals, on les dones han sigut claus per al manteniment d'aquestes societats en un mitjà sovint difícil i empobrit.

Els dies 17-18 i 24-25 de març en horari de 10.00h a 11.00h i de 13.00h a 14.00h realitzarem visites guiades a la sala d'exposició del centre d'interpretació per a donar a conèixer el paper de les dones en la vida rural de les masies i en l'entorn que les envoltava.

Participants: 20

Excursió amb bici pel Pla de Vistabella. Parcs naturals per al benestar humà

21 d'abril de 2018

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Els parcs naturals són claus per a assegurar el benestar no únicament de la flora i la fauna que els habiten sinó també el de les persones. Llocs a recórrer en pau i harmonia amb el medi, de manera respectuosa i gaudint de tot el que ens ofereixen. Una bona manera de fer-ho és amb bicicleta. Així, per a celebrar el dia mundial de la bicicleta (19 d'abril), des del Parc Natural de Penyagolosa, organitzarem una ruta amb bicicleta pel Pla de Vistabella en la qual vam conèixer els usos agrícoles del Pla, les antigues construccions de pedra seca, el pòlie, la pineda del bovalar i molt més.

Participants: 17

Els petròglifs de Penyagolosa. El patrimoni cultural: també en la natura

5 de maig de 2018

Ruta interpretativa als petròglifs de Penyagolosa a través del Barranc de la Pregunta i la lloma del Conill. Durant la ruta, els participants van conèixer detalls del passat de Penyagolosa a través de les talles realitzades en l'antiguitat pels seus habitants sobre les pedres d'aquesta muntanya sagrada. Una excursió pel llegat dels nostres avantpassats que ens va permetre descobrir els seus costums i creences.

Participants: 22

La fauna del Parc Natural de Penyagolosa

30 de juny de 2018

Àguiles reials, falcons pelegrins, teixons, cabirols, cabres salvatges, amfibis, papallones,.. i moltes altres belles i interessants espècies formen part del tresor natural de Penyagolosa

De forma amena, interactiva i amb espectaculars imatges es van presentar algunes de les espècies més emblemàtiques, atractives i curioses presents al parc natural i el seu entorn. Com són, on i com viuen, perquè respectar-les i conservar-les, curiositats,...

La xarrada es va acompanyar d'una exposició de petjades i senyals dels animals de la zona.

Participants: 20

Plantes comestibles, medicinals i verinoses de Penyagolosa

15 de juliol de 2018

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

En els nostres passejos pel camp moltes vegades ens haurà cridat l'atenció la presència de fruits silvestres de brillants colors i ens haurèm preguntat si es podrien menjar o serien verinosos. Altres vegades els aromes que desprenen moltes plantes mediterrànies ens hauran evocat el seu ús com a condiment o fins i tot com a remei medicinal tradicional. De forma amena però rigorosa en aquesta xarrada es van presentar algunes de les espècies més comunes i clarament recognoscibles de plantes comestibles, medicinals o verinoses que podem trobar pels nostres passejos pel Parc Natural de Penyagolosa.

Recolzant-se en diapositives i en material recollit en el camp (branquetes, fulles, fruits,...) es va explicar com reconèixer i usar -o evitar- algunes de les espècies de plantes comestibles, medicinals o verinoses presents al Parc Natural i el seu entorn. Consells generals i precaucions, com reconèixer-les, usos gastronòmics i medicinals, curiositats, etc. L'activitat es va completar amb un breu recorregut pel camp per a detectar i identificar aquestes plantes en el seu hàbitat.

Participants: 15

Penyagolosa a la fresca: Font de l'Espino

21 de juliol de 2018

Vesprada de ruta guiada que ens va portar sota l'ombra del bosc fins a la font de l'Espino, on gaudirem d'una vesprada d'estiu i descobrirem jugant les espècies que ens envolten i els secrets de Penyagolosa.

Participants: 20

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Papallones i libèl·lules de Penyagolosa

5 d'agost de 2018

Recolzant-se en fotografies i vídeos, es van presentar algunes de les més boniques, estranyes i interessants espècies de papallones i libèl·lules que es troben a Penyagolosa i el seu entorn: identificació, forma de vida, curiositats,...Després de la xarrada vam fer una passejada al voltant de l'ermitori de Sant Joan per a observar i fotografiar aquests xicotets però cridaners animals.

Participants: 23

Ascensió guiada al pic Penyagolosa, el Gegant de pedra castellanenc

26 d'agost de 2018

Ruta guiada a través del Barranc de la Pregunta per a ascendir al pic de Penyagolosa i albirar una de les vistes més espectaculars del nostre territori.

Participants: 15

Penyagolosa, bolets i tardor

22 de setembre de 2018

Xarrada d'iniciació a la micologia i eixida de camp.

Dia d'iniciació al món dels bolets més comuns de la mà d'Armand Pascual. Començarem amb una breu xarrada sobre la importància dels fongs i les seues varietats, després de la xarrada vam fer una eixida de camp per a conèixer les varietats més característiques que es poden trobar a Penyagolosa.

Participants: 35

Comença la tardor a Penyagolosa

30 de setembre de 2018

Al final del curt estiu de la muntanya han arribat les pluges refrescant l'ambient, reverdint el bosc com en una segona primavera i fent brollar una enorme diversitat de bolets, mentre comencen a esgrogueir les fulles dels arbres caducifolis.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Ruta guiada pel màgic bosc de la Pegunta i els bells paisatges de la Lloma Belart i el Tossal de Benages, descobrint els bolets, flora i fauna d'aquests paratges.

Participants: 37

Col·laboració en les Jornades Micològiques 2018 de Vistabella del Maestrat

5 d'octubre 2018

Com tots els anys, el Parc Natural de Penyagolosa, va col·laborar en les Jornades Micològiques que s'organitzen en Vistabella. Enguany, com en els anteriors, acompanyarem en l'eixida de recol·lecció i identificació de bolets a l'experta micòloga, Mª Antonia Agut. Després de l'eixida, es va passar a la identificació del recol·lectat i la seua exposició en l'edifici multifuncional de l'Ajuntament de Vistabella del Maestrat.

Participants: 24

Unint les nostres veus per a la conservació dels ocells: l'aventura dels ocells viatgers

14 d'octubre de 2018

Xarrada i jocs per als xiquets sobre la gran aventura de la migració anual dels ocells.

Tots els anys milions d'ocells realitzen dos viatges migratoris de milers de quilòmetres entre les regions on es reproduïxen i les regions on hivernen, alegrant els cels i els camps dels molts països que travessen. Les diferents rutes seguides pels ocells uneixen zones polars i tropicals, boscos humits i deserts, grans serralades i mars. Demostren que no existeixen fronteres reals i que el planeta Terra és la casa de tots.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Amb motiu del "Dia Mundial dels Ocells Migratoris", vam donar una xarrada amb belles diapositives on vam mostrar perquè i per on es donen estes migracions, quines espècies d'ocells migratoris es poden observar a Penyagolosa, a quins problemes s'enfronten i com podem ajudar-les. Després d'ella jugàrem a ser ocells i simular el seu viatge migratori superant una sèrie de proves imitant les aventures i desventures que els ocorren a les nostres amigues alades.

Participants: 23

Dia internacional de les muntanyes, el Penyagolosa, el "Gegant de pedra"

16 de desembre de 2018

Al desembre celebrarem el dia internacional de les muntanyes sota el lema "Descobreix la naturalesa amb els teus sentits". Per a això des de Sant Joan de Penyagolosa remuntarem el preciós barranc de la Pegunta gaudint del màgic bosc, pujant després cap al pic per l'empinat vessant fins a coronar la nostra muntanya més emblemàtica i extasiar-nos amb les meravelloses vistes. El retorn el vam fer per la Lloma del Conill (PR 79), amb vista al barranc de la Teixera. Al llarg de l'itinerari parlarem sobre arbres i plantes medicinals, fauna de la zona i fins i tot sobre mites i llegendes entorn del pic.

Participants: 30

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5.2 Aparició en mitjans de comunicació

Des del Parc Natural de Penyagolosa s'utilitzen els mitjans de comunicació com una eina de difusió per a informar sobre l'actualitat de l'espai natural. Algunes de les activitats, jornades i altres actuacions dutes a terme des del parc natural han sigut notícia durant l'any 2018 a través dels mitjans de comunicació tant escrits com audiovisuals.

Destacar que el Parc Natural de Penyagolosa ha aparegut en diferents reportatges en televisió o online, com el realitzat al Lliri de neu de Penyagolosa en "Samaruc digital" el 8 de març, "Bambant per casa" el 21 de març, "GR7" els dies 8 de juny i 27 juny i "Terra Viva" pocs dies abans de Nadal.

5.3 Pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa

<http://www.parquesnaturales.gva.es/ca/web/pn-penyagolosa>

Durant tot l'any es treballa en el manteniment i actualització de la pàgina web del Parc Natural de Penyagolosa, a través de la que els ciutadans poden informar-se d'una manera clara i senzilla sobre les característiques i activitats del nostre espai natural. En aquestes visites a la web, els usuaris s'interessen per les activitats programades que s'anuncien en el tauler d'anuncis de la web, per la història del parc natural o per la seua flora i fauna, però sense dubte l'enllaç més visitat

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

ha estat el que correspon al punt: “Planeja la teua visita”. Això ens indica que la major part dels usuaris de la nostra web són visitants del parc que volen informació actualitzada de l'espai natural per organitzar la seua sortida a Penyagolosa, conèixer els accessos al parc, les seues rutes i senders, l'horari d'atenció al públic al centre d'interpretació i informació relacionada amb les àrees recreatives. El portal web també posa a la disposició de l'usuari un canal on poder realitzar consultes respecte a algun tema concret o dubte en referència a l'espai natural. A través de l'enllaç “bústia de consultes” els usuaris durant aquest any 2018 han realitzat diferents preguntes en referència als equipaments, zones d'acampada, les rutes o activitats guiades oferides des del parc natural. Des de l'oficina tècnica es gestiona la recepció de les consultes generades en la bústia i aquestes són contestades el més prompte possible.

L'any 2018, 216 persones van estar subscrites a la llista de distribució del parc, a través de la que rebien puntualment informació de les activitats programades.

5.4 Publicacions

El Gegant

En 2018 començarem una nova publicació trimestral com a eina d'educació ambiental amb la finalitat de donar a conèixer el patrimoni natural i cultural present al parc i les tasques que es realitzen des d'ací per a la seua protecció i conservació.

Els quatre butlletins de 2018 es poden trobar i descarregar des de la web del parc, en ells es van tractar els següents temes:

- LES DONES MASOVERES: Un recorregut per la història de les dones de Penyagolosa
- ELS OCELLS HIVERNANTS DE PENYAGOLOSA: Al límit de la subsistència
- EL DIA DE L'ARBRE: Un dia molt especial
- PRECIPITACIONS A PENYAGOLOSA: El canvi en el clima i la biodiversitat
- EL MANTENIMENT DEL PARC: Els treballs de la brigada
- DEU ANYS DE PARC NATURAL: Per Enric Roncero
- ELS PETRÒGLIFS DE PENYAGOLOSA: Els rastres del que vam ser
- LA MIGRACIÓ DE LES AUS: Nascudes per a viatjar
- LA FITXA: EL ROURE REBOLL (*Quercus pyrenaica*)

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

- HOTEL D'INSECTES: Ajudar els insectes és ajudar la vida
- ORQUÍDIES A PENYAGOLOSA: Unes grans desconegudes
- PLANTES MEDICINALS, COMESTIBLES I VERINOSES DE PENYAGOLOSA
- LA FITXA: PAPALLONA APOLO, De tornada a Penyagolosa
- LA PUJADA A PENYAGOLOSA: Algo més que una roca
- LES LIBÈL·LULES DE PENYAGOLOSA Les nimfes de les nostres basses
- CRÒNICA DE L'ESPECTADOR DE PENYAGOLOSA: Per Marta Ferrer
- ELS COLORS DE LA TARDOR: El color de les fulles
- LES PRECIPITACIONS DE 2018: 1.129 litres a Sant Joan de Penyagolosa
- LA FITXA: EL CABIROL El retorn del follet del bosc
- ELS BOLETS DE PENYAGOLOSA: Biodiversitat multicolor

5.5 Programa d'educació ambiental

El programa d'educació ambiental que es porta a terme des del Parc Natural de Penyagolosa pretén a través dels seus projectes i activitats, dirigits tant als centres escolars com al públic en general, fomentar la responsabilitat de la població en relació amb el medi, utilitzant com a eina l'educació ambiental. Conèixer, comprendre, prendre consciència i actuar, és la dinàmica que es pretén portar a terme amb aquest programa, ja que a través de l'educació ambiental promovem una nova relació de la població amb el seu entorn més proper.

Educació ambiental per als centres educatius: Visites escolars al Parc Natural de Penyagolosa

Curs 2018

Com cada curs escolar el Parc Natural de Penyagolosa posa en marxa el projecte d'educació ambiental dirigit als centres educatius. Durant part del curs escolar s'ha portat a terme aquest projecte a l'espai natural, on s'estableix un contacte directe entre els alumnes i el paisatge de Penyagolosa, el qual desperta un gran interès entre els més joves que ens visiten. Amb l'inici del curs escolar el guia-educador ambiental, encarregat de dissenyar el projecte d'educació ambiental, va contactar amb els centres educatius, posant especial atenció en els de l'àmbit del parc natural i va difondre

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

també a través de la web les activitats programades. Durant l'any 2018 un total de 196 alumnes van participar en el projecte d'educació ambiental, tots ells de diferents centres educatius i de diferents nivells formatius.

Entre les activitats realitzades amb els centres educatius destaca la realització d'excursions guiades a diferents punts d'interès del parc.

Centre	Localitat	Alumnes	Nivell	Data a 2018
IES Botanic Cavanilles	Vall d'Uixó	16	1r Batxillerat	23 de març de 2018
Col·legi Iale	L'Eliana	36	ESO	20 d'abril de 2018
CRA El Trescaire	Vilanova d'Alcolea	50	4t Primària	20 d'abril de 2018
Taller d'ocupació Atzeneta	Atzeneta	14		4 de maig de 2018
IES Violant de Casalduch	Benicàssim	80	ESO	20 de juny de 2018
IES Botanic Cavanilles	Vall d'Uixó	16	1r Batxillerat	23 de març de 2018

CRA de Penyagolosa- Aulari de Vistabella

De gener a juny de 2018

Durant el curs 2017-2018 s'ha continuat treballant estretament amb l'aulari de Vistabella en la formació dels seus alumnes. Concretament, enguany es van realitzar tres projectes d'educació ambiental relacionats amb la fauna del parc: “els nostres ocells migratoris”, “el Xiulet viatger” i “la fauna de Penyagolosa”

- *Els nostres ocells migratoris*: aquest projecte va consistir en una fase teòrica i una pràctica. Durant la part teòrica, els alumnes van rebre una xarrada sobre els ocells migratoris de Penyagolosa incidint en la seua importància i les seues dificultats a sobreviure. Al llarg del projecte van anar extraient la informació necessària per a passar a la segona part d'aquest en la qual van desenvolupar unes caixes niu per a falciots de paper maixé per a penjar-les en les llindes de dues finestres del centre educatiu.

Les caixes niu, amb formes orgàniques es van unir formant dues colònies i es van disposar en dues finestres amb dues càmeres webcam per a poder observar el procés de cria d'aquests ocells sense pertorbar-los.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Desafortunadament, eixa primavera les caixes no van ser ocupades i no es van poder observar les postes, esperem que la pròxima primavera hi haja més sort.

- *El Xiulet viatger:* aquest va ser un projecte desenvolupat globalment en tots els parcs naturals de la Comunitat Valenciana. Consistia en la creació d'aliances amb població local per al desenvolupament de projectes concrets. En el nostre cas es va decidir col·laborar amb l'aulari de Vistabella, ja que coincidia amb el projecte que s'estava realitzant en la mateixa escola. El Xiulet va estar al Parc Natural de Penyagolosa els dies 13, 14 i 15 de maig, va portar amb ell un quadern de camp en el qual vam poder trobar una sèrie de preguntes, reptes, suggeriments i compromisos relacionats amb els insectes del Parc Natural i del PORN de Penyagolosa.

Durant el projecte es va elaborar un hotel d'insectes que es va instal·lar en el mateix arborètum del Centre d'Interpretació i que en aquesta ocasió, si va ser ocupat ràpidament per infinitat d'insectes per a fer les seues postes i com a refugi.

- *La fauna de Penyagolosa:* Aquest projecte es va realitzar durant l'últim trimestre i es va dividir en tres parts (eixides de camp).

La primera es va dedicar al món "diminut" dels insectes. Va consistir en una xarrada específica sobre els insectes del parc i una posterior eixida amb lupes per a observar el diminut món que ens envolta ple de vida i espècies sorprenents.

Durant la segona eixida treballarem el món "sonor" en la qual vam conèixer els ocells del parc a través dels seus cants.

En últim lloc, es va realitzar una eixida en la qual es va treballar el món "invisible" en el qual a- interpretarem els rastres dels animals del parc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

5.6 Programa d'interpretació del patrimoni

El Parc Natural de Penyagolosa amb el programa interpretació del patrimoni pretén transmetre al visitant d'una manera amena, clara i entretinguda els valors naturals i culturals, però també utilitzant la interpretació com un mitjà de gestió per promoure un comportament adient amb la conservació de l'espai natural.

Visites guiades al centre d'interpretació “La Casa Forestal”

Tot l'any 2018

Durant aquest any el parc natural ha continuat oferint el projecte de visites guiades al centre d'interpretació “La Casa Forestal”, ja que considerem que és un recurs interessant per difondre entre la població local i els visitants en general de l'espai natural. Amb aquestes visites guiades, que els grups han de concertar prèviament, l'educador ambiental del parc natural introdueix al visitant en les tradicions i els costums dels habitants de Penyagolosa per explicar a través d'elles la seua pròpia història. Conèixer com es vivia en les masies, que relació s'establia entre ells i els pobles del voltant o quins recursos havien d'aprofitar de les muntanyes de Penyagolosa, són alguns dels aspectes que es plantegen en aquesta exposició que té un caràcter més etnogràfic. El centre d'interpretació també acull una sala d'audiovisuals, on a través d'una projecció s'acosta al visitant a la gran biodiversitat de Penyagolosa, prenent com a fil conductor els seus valors naturals.

Aquest projecte pretén dinamitzar el centre d'interpretació amb grups que aquest any ens han visitat majoritàriament de la província de València, tant d'adults com a grups més joves que ens han visitat durant les vacances, siga de campaments o d'escoles d'estiu.

Grup	Data	Nº visitants
Club senderisme Pasitos	<i>13 d'abril de 2018</i>	50
Amiguitos del senderismo	<i>14 d'abril de 2018</i>	30
Societat Excursionista de València	<i>7 de juliol de 2018</i>	22
Vespa Club Castelló	<i>7 de juliol de 2018</i>	38
Grup Edu Edo	<i>16 de juny de 2018</i>	15
Asociación “El Castell”	<i>21 d'octubre de 2018</i>	58

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Land Art – Enclave 2018

Juny de 2018

L'última setmana de juny, el parc va col·laborar estretament amb la celebració d'una residència artística, on artistes de diferents països van conviure i van crear diverses obres d'art expressament ideades per a la seua instal·lació en la zona al voltant de l'ermitori de Sant Joan. Les obres pretenen mostrar la relació de les persones i les tradicions lligades amb l'ermitori de Sant Joan i el pic Penyagolosa com: les diverses peregrinacions de localitats pròximes, els camins lligats al territori de Penyagolosa com a xarxa cultural o el solstici d'estiu en la nit de Sant Joan.

Totes les obres es van construir amb materials naturals evitant el seu impacte ambiental sobre el paisatge. La mostra pel seu propi caràcter de Land Art és efímera, en funció de la degradació natural de les obres.

Participants: 15

5.7 Programa d'atenció al públic general

Com es realitza des de l'obertura del Centre d'Interpretació, el parc manté obert el centre setmanalment per informar físicament, via telefònica o online als visitants que acudeixen a la recerca d'informació. Durant l'any 2018 es van atendre al centre 3.593 persones en horari de 10h a 14h de dilluns a diumenge. Oferint informació específica de rutes, allotjaments i normativa del parc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

6 . Programa de gestió i ordenació de l'ús públic

Durant l'any 2018 s'han desenvolupat les següents actuacions destinades a l'ordenació de l'ús públic en l'àmbit del Parc Natural.

6.1.- Ordenació i adequació de l'arborètum

El 2 de juliol de 2016 es va inaugurar l'arborètum del Parc Natural fruit del treball coordinat entre el Parc Natural, el CIEF i el servei de Vida Silvestre, de tal forma que a l'arborètum és hui una representació dels diferents tipus de vegetació del Penyagolosa, està dotat d'una sèrie de panells temàtics que expliquen els diferents tipus de vegetació i les espècies més representatives i té un gran valor educatiu i de gaudi pels visitants, ja que s'ha creat pensant tant per a l'ús didàctic com per a l'ús recreatiu de les persones que s'apropen fins al centre d'interpretació, de tal forma que constitueix el nexa entre l'ermitori de Sant Joan i la casa forestal.

Durant 2018, la brigada de manteniment del parc es va encarregar que a les diferents espècies botàniques –molt desenvolupades respecte a quan van ser plantades- no els mancara la quantitat d'aigua necessària per a sobreviure, reforçant-se els treballs de reg i birbat. També es van plantar i/o replantar algunes de les espècies característiques de Penyagolosa.

Per una altra banda, s'ha completat la instal·lació d'un sistema de reg per aspersió per a facilitar aquestes labors de reg i al mateix temps gestionar l'aigua d'una manera més racional i sostenible. Per protegir el dipòsit, adquirit l'any anterior, de l'efecte de les gelades es va construir una caseta de 5x2,5m adossada a les instal·lacions de la Casa Forestal, per a la qual es va obtenir l'oportuna llicència municipal.

A més de cuidar les espècies plantades, la brigada del parc també s'ha encarregat del manteniment de la passarel·la de fusta, dels murs de maçoneria així com de les basses on habiten diverses espècies d'invertebrats aquàtics i d'amfibis i rèptils.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

6.2.- Entorn del centre de visitants, de l'ermitori de Sant Joan i de les àrees recreatives

Paral·lelament als treballs realitzats a l'arborètum, s'han realitzat actuacions al voltant del centre d'interpretació i de l'ermitori. Les actuacions realitzades es poden resumir de la següent manera:

-Iniciació de la construcció d'un observatori d'aus

-Manteniment i repintat amb oli de llinassa de tanques i cartells de fusta

- Apilament de llenya per a la caldera del Centre d'Interpretació

-Eliminació de la vegetació morta

-Recollida de fems i runes

-Neteja dels abeuradors de Sant Joan i Font Coberta

-Desbrossament de la vegetació herbàcia i ruderal en la zona de l'arborètum i entorn de la passarel·la de fusta. Enguany es va posposar aquesta actuació fins que aquesta vegetació estiguera agostejada (al final de l'estiu) per tal de conservar l'hàbitat i les fonts d'alimentació dels molts insectes, sobretot papallones, que formen part de la biodiversitat d'aquest indret i constitueixen un important recurs educatiu i d'atracció de visitants.

- Desbrossament de la vegetació herbàcia i ruderal en la zona de l'ermitori en les vespres de les processons

- Construcció d'una tanca de fusta per a protegir al til·ler de Sant Joan

-Poda i eliminació de parts mortes dels rosers silvestres i esbarzers.

-Aclarida i poda dels exemplars d'om procedents de rebrot existents en la zona, eliminant els exemplars morts.

-Actuacions per a millora de la seguretat de la pista d'accés a l'ermitori i centre de visitants, millorant la visibilitat de la mateixa mitjançant podes d'arbratge i senyalitzant amb pivots els passos sobre els barrancs per a evitar caigudes al costat del viver del parc.

- Plantació d'exemplars de roure reboll (*Quercus pyrenaica*) i d'altres espècies en el límit entre el Planàs i el Rodesnar.

-Instal·lació d'un comptador del pas de vehicles en la carretera d'accés a Sant Joan a l'altura de la caseta de control.

-Podes i tractament de la vegetació, desbrossaments, en l'entorn del Planàs i dels campaments.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

6.3.- Reparació de la senda d'accés al Pic i d'altres itineraris i pistes

La brigada de treballs del Parc ha procedit igual que anys anteriors a la neteja i condicionament de la senda que dóna accés al cim de Penyagolosa. Aquesta senda suporta un intens ús per part dels excursionistes, sobretot en època de setmana santa i estival, trobant-se per això molt deteriorada, amb alt nivell d'erosió en alguns trams. Els treballs realitzats consisteixen en la retirada de rames i pedres.

Per altra banda s'han repassat les sendes dels diferents itineraris del Parc i s'han fet reparacions menors en les pistes del seu àmbit, sobretot després de les nevades de gener, en què van caure multitud d'arbres i branques que van obstaculitzar les pistes durant diverses setmanes i que van haver de ser retirades manualment i transportades per a la seua gestió (tallat i triturat). En la senda del barranc de la Pegunta, s'ha construït un pas de fusta sobre el barranc, i juntament amb la brigada de Xarxa Natura 2000 s'han fet tasques freqüents de reparació de la senda.

Per la seua banda la Brigada Xarxa Natura 2.000 ha realitzat labors periòdiques de neteja, manteniment o adequació de sendes ecoeducatives en algunes microreserves que es consideren aptes per al desenvolupament d'activitats d'educació ambiental amb la finalitat de mostrar les espècies més interessants i els hàbitats on creixen. En 2018 s'han fet treballs en aquestes dues microreserves de l'entorn de Penyagolosa: la del barranc de la Pegunta, i de la Picossa. El treball ha consistit en desbrossaments dels marges de la senda, reparació de clots, col·locació d'escalons, retirada de pedres o branques, etc.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

6.4.- Treballs de manteniment del centre de visitants, magatzems i viver

La brigada del Parc s'encarrega també dels treballs de manteniment del centre d'interpretació (petites reparacions, calderes, fontaneria, electricitat, fusteria, subministrament de fusta per al sistema de calefacció, etc.) i magatzems (al centre d'interpretació i a Vistabella), recinte de la casa forestal (bancs, carbonera interpretativa, elements de control d'accessos, etc.).

La brigada de RN2000 per la seua part ha fet tasques de posada en ordre del magatzem on es guarda el material i de neteja i manteniment d'aquest, a més de fer treballs de manteniment del viver consistents en regs, neteja i reparació de bardisses i tanques, repicat de plàntules d' *Evonimus latifolius*, col·locació de malla antiaus en les safates de genciana cruciada (*Gentiana cruciata*).

Per a senyalitzar la plantació de la catalogada búgula de bosc (*Ajuga pyramidalis*) en la zona del Planàs, es va col·locar una tanca de fusta realitzada amb les restes de la tala de pins.

6.5.- Monument Natural del camí dels Pelegrins de les Useres

La brigada del Parc té assignada també la reparació i condicionament del Camí dels Peregrins de les Useres, aquesta tasca és especialment intensa previ a la tradicional peregrinació de l'últim cap de setmana d'abril; s'aprofita també per a realitzar eixos treballs quan les condicions climàtiques són desfavorables al Parc.

Així al llarg de l'any s'han fet reparacions del ferm del camí, revisant i refent els murs de pedra caiguts, recol·locant les pedres que constitueixen el substrat del camí, retirant les pedres i branques que entorpien el pas, netejant les fonts, etc.

A més d'aquests treballs generals de manteniment, el 2018 la brigada ha treballat en la retirada d'arbres caiguts i la reparació de xaragalls en la baixada del Marinet, a fet treballs de desbrossament als voltants de l'Ermitori de Sant Miquel de les Torreselles i ha canviat diversos senyals d'indicació.

La dedicació de la brigada del Parc al Monument Natural del Camí dels Pelegrins ha suposat el 2018 un 13% del total de les jornades realitzades.

6.6.- Altres treballs

La brigada del Parc ha estat fent treballs de condicionament de surgències d'aigua, especialment neteges i desbrossaments, a les fonts de l'Espino, Coberta, dels Possos, del Peiró i del barranc Obscur. També ha col·laborat en els treballs de restauració de les toves calcàries del riu Carbo.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

Per una altra banda la brigada ha estat col·laborant en l'inici del projecte de reintroducció de la papallona apol·lo, concretament en la captura de femelles al parc eòlic de Castellfort - Vilafranca i en el manteniment de la pista d'accés a la Lloma Belart.

Col·laboració amb l'Ajuntament de Vistabella en la neteja de carrers i escampament de sal després de les nevades.

També durant les gelades del mes de gener es va escampar sal a la carretera de Sant Joan.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

7. Integració socioeconòmica

Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana

El març del 2011 es va publicar el Decret 26/2011, de 18 de març, del Consell, sobre el règim jurídic i el procediment de concessió de la llicència d'ús de la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, convertint-se la marca en una ferramenta de dinamització orientada a aquelles empreses ubicades en l'àrea d'influència dels Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana.

Forma part de l'essència de la marca, l'estimulació de l'activitat econòmica de l'àrea d'influència dels Parcs, aprofitant l'oportunitat de les activitats connexes i complementàries, i tractant de generar sinergies entre les dites activitats: produccions primàries, productes agrícoles i ramaders, productes artesans, serveis d'allotjament i restauració, turisme actiu, educació ambiental i interpretació del patrimoni.

En el Parc Natural de Penyagolosa s'han certificat fins a la data un total de nou empreses, quatre relacionades amb productes naturals i cinc relacionades amb el turisme rural.

En la categoria de producte natural es troben la **Cooperativa Biopenyagolosa** de Vistabella del Maestrat, el celler **Barranco Magro**, **Embotits Flor** i la **piscifactoria de Villahermosa del Río** en aquesta última localitat, les quals trauen al mercat els seus productes més característics amb aquest segell de qualitat.

La **Cooperativa Biopenyagolosa** aposta per la creïlla (pataca) tardana de secà, cultivada de manera tradicional als peus del Penyagolosa i aconseguint en aquestes terres un producte totalment ecològic i d'excel·lent qualitat.

El celler **Barranco Magro**, també certificada amb la Marca Parcs Naturals de la Comunitat Valenciana, ofereix el seu vi Barranco Magro, d'autor i amb 12 mesos en bóta de roure francès, un vi que s'obté de vinyes plantades a mà en els vessants del Penyagolosa, en el terme municipal de Villahermosa del Río.

Embotits Flor ofereix el seu pernil ibèric procedent de porcs Ibèric Flor nascuts i criats a Villahermosa del Río als peus del Penyagolosa, amb una alimentació natural basada en pastures, alfals, pinsos naturals (de soja, ordí, blat, segó i oli d'oliva o soja) i bellota dels carrascars ubicats en les mateixes instal·lacions. Els pernils són curats en assecadors naturals durant un temps mínim de 24 mesos, la qual cosa li conferix al producte una qualitat superior.

La **piscifactoria de Villahermosa del Río** té com a objectiu la reproducció de la truita comuna autòctona, amb la finalitat de reforçar el manteniment de vida d'aquesta espècie, que pobla el riu Villahermosa. L'aigua del riu Villahermosa té les característiques apropiades per al desenvolupament de la truita comuna autòctona, per això, per mitjà d'un procés de reproducció natural i una investigació d'aproximadament 4 anys, s'ha aconseguit desenvolupar el cicle de producció, que assegura la no extinció d'esta espècie i una possible comercialització.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

En la categoria de turisme rural, ofereixen els seus productes les marques **Cases rurals Penyagolosa, Itinerantur, Persenda, Viunatura i Gegantur.**

Les **Cases rurals Penyagolosa** és un complex turístic d'allotjament format per quatre habitatges: tres apartaments rurals, Garbí, Gregal i Xaloc, i una casa rural L'Arc de Polo. Totes d'ús no compartit. Situades en el nucli urbà del municipi de Vistabella del Maestrat.

Itinerantur ofereix rutes per tota la província de Castelló i en totes elles les persones que els acompanyen gaudixen, observen, assaborixen i senten l'espai que se'ls convida a descobrir. Les rutes interpretatives solen ser circulars, eixint i arribant a un punt concret i accessible.

Persenda és una empresa de turisme actiu que permet gaudir al màxim del Parc Natural del Penyagolosa amb activitats de muntanya i naturalesa realitzades en l'àmbit del Parc i contornada.

Viunatura és una cooperativa de turisme actiu i esports d'aventura formada per un grup de professionals que ofereixen activitats en el medi natural que utilitzen per a mostrar la immensa diversitat natural, geològica i històrica de les comarques l'interior de Castelló.

Gegantur és una empresa que es dedica a fer valdre el patrimoni natural i cultural dels pobles que envolten el Penyagolosa per mitjà de la realització de visites guiades, rutes interpretatives de senderisme i bicicleta de muntanya, i experiències agroalimentàries i culturals en l'àmbit del Parc Natural de Penyagolosa.

Memòria de gestió del Parc Natural de Penyagolosa

8. Inversions realitzades en 2018

BRIGADES PN	Base	% Coordinació	Subtotal	Impost 4%	Materials	TOTAL
	133.756,87€	4.740,45€	138.497,32€	5.539,89€	19.081,17€	163.118,38€
EDUCADORS	Base	% Coordinació	Reforç+vacances	Impost 4%	Materials	
	69.921,60€	11.454,52€	2.020,21€	3.335,85€	620,87€	87.353,05€
BRIGADA NATURA 2000						
						48.440,00€
TOTAL 2018						298.911,44€
PRESSUPOST 2017						230.478,08€
% Increment 2018						22,89

* **Nota:** No s'inclouen les inversions computables a la Direcció Territorial de Castelló, com les inversions en matèria de: prevenció d'incendis, tractaments fitosanitaris contra plagues, Senda Verda (àrea d'acampada, àrees recreatives), grans reparacions en pistes forestals, etc.